

Deeltijds kunstonderwijs en leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften: hand in hand voor verbreding?

➤ WIM SMET

Sinds de overheveling van het kunstonderwijs van het federale naar het Vlaamse niveau in 1988 (decreet op het kunstonderwijs 1990¹) heeft het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO) een democratiseringsgolf doorstaan.² Maar heeft deze democratisering er ook voor gezorgd dat onze leerlingen met 'specifieke onderwijsbehoeften'³ meer kansen kregen in het deeltijds kunstonderwijs?

Anne Bamford gaf in haar onderzoek naar kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen in ieder geval aan dat het DKO-publiek wel groot is (171.663 leerlingen), maar weinig divers.⁴ In dit artikel probeer ik een duidelijk beeld te geven van de initiatieven die in het Deeltijds Kunstonderwijs worden genomen om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kansen te geven om een degelijke kunstopleiding te volgen. Daarbij wijs ik vooral op het werk dat de sector heeft verricht in het kader van een hervorming van het deeltijds kunstonderwijs (voorlopige ingangsdatum 1 september 2014).

SITUATIESCHETS

Het deeltijds kunstonderwijs in Vlaanderen telt momenteel 167 academies, waarvan 101 voor muziek, woordkunst en dans (MWD) en 66 voor beeldende kunsten (BK). Sinds het decreet van 1990 kunnen deze academies tijdelijke projecten aanvragen om vernieuwende initiatieven te organiseren. In functie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften subsidieert de Vlaamse Overheid vandaag tien academies (ze6 BK

en vier MWD) met projecten voor leerlingen met voornamelijk een verstandelijke en/of fysieke beperking. Eén academie krijgt middelen om cultuurklassen voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs te organiseren. Daarnaast zijn er nog dertien projecten die met lokale middelen (inrichtende machten) worden georganiseerd (vier BK en negen MWD).

Met andere woorden. 24 academies organiseren vandaag specifieke projecten voor de doelgroep.

Daarnaast nemen tal van academies individuele initiatieven om gepaste ondersteuning te bieden wanneer zich een leerling met speciale noden aandient. Zo kennen we momenteel minstens 22 academies MWD die voor leerlingen met leerstoornissen de nodige aanpassingen voorzien.

HERVORMING DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

In 2007-2008 gaf toenmalig minister van onderwijs Frank Vandenbroucke zijn administratie de opdracht om in samenspraak met de sector werk te maken van een inhoudelijke vernieuwing van het Deeltijds Kunstonderwijs. In 2008-2009 kregen de academies met tijdelijke projecten voor mensen met specifieke onderwijsbehoeften de opdracht om in een werkgroep, aangevuld met externe deskundigen, de opgedane kennis en ervaringen te bundelen. In mei 2010 overhandigde deze werkgroep een rapport aan de overheid met aanbevelingen voor het toegankelijker maken van het DKO.. Wat volgt is een overzicht van de belangrijkste suggesties uit dit rapport.

VISIE EN UITGANGSPUNTEN VOOR DE WERKGROEP

In lijn met het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap nam de werkgroep de inclusiegedachte als uitgangspunt. De nadruk ligt hierbij niet op iemands beperkingen, maar wel op wat een persoon kan en hoe die met gepaste ondersteuning kan groeien.

De werkgroep koos uitdrukkelijk niet voor een tweesporenbeleid in de vorm van een soort 'buitengewoon deeltijds kunstonderwijs'. Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moeten in de 'gewone' academie terecht kunnen, zij het met de nodige aanpassingen aan inhoud, leeromgeving en ondersteuningsmiddelen.

WELKE AANPASSINGEN KUNNEN ER IN HET DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS WORDEN GEMAAKT?

De werkgroep stelt dat de mate waarin het deeltijds kunstonderwijs erin zal slagen om op structurele basis een beleid voor personen met specifieke onderwijsbehoeften in de praktijk om te zetten, mede afhankelijk is van de middelen (organisatorische,

inhoudelijke, personeel ...) die de overheid ter beschikking zal stellen. De werkgroep vraagt hiervoor een flexibel onderwijssysteem dat de nodige ruimte kan geven om te kunnen inspelen op de ondersteuningsnoden van de individuele leerling.

Ook het beleid van een academie zal rekening moeten houden met leerlingen met een beperking. In het rapport spreken we van een geïntegreerd ondersteuningsbeleid. Dit wil zeggen dat in een algemeen beleidsplan, schoolreglement, communicatie, personeelsbeleid, nascholingsplan... rekening wordt gehouden met deze leerlingen.

Daarnaast zal de draagkracht van een academie bepalen of kan worden tegemoetgekomen aan de ondersteuningsbehoefte van leerlingen. Draagkracht is echter een dynamisch gegeven. Zijn de lokalen ingericht voor bijvoorbeeld leerlingen met een rolstoel, beschikt de academie over voldoende flexibel inzetbare uren, heeft de academie voldoende leraren met de nodige pedagogische en didactische kwaliteiten...

INSCHRIJVINGSPROCEDURE

Aanpassingen zijn maar mogelijk als de academie op de hoogte is van een specifieke ondersteuningsbehoefte. Naast een passief beleid (wachten tot de leraar iets opmerkt of de ouder iets meldt) moet een actief beleid worden gevoerd. Bij inschrijving kan de eenvoudige vraag worden gesteld of er specifieke aandachtspunten zijn waarmee de academie rekening kan houden. Dit werkt uitnodigend en laagdrempelig. We kunnen hierbij spreken van een gedeelde verantwoordelijkheid van de academie/leraar enerzijds en de leerling/ouders anderzijds om elkaar voldoende te informeren. Ook iemand uit het netwerk oftewel de omkadering die bepaalde leerlingen reeds krijgen in de dagschool/instelling kan worden uitgenodigd om deel te nemen aan een overleg om de ondersteuningsbehoefte van een leerling in het DKO te bepalen.

LEERTRAJECT

Vanuit het streven naar een gelijkwaardige benadering van leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften pleit de werkgroep voor een ruim doelstellingenkader met de nodige flexibiliteit. De werkgroep staat hierbij achter het principe van de STICORDI-maatregelen. Voor de studierichting muziek heeft een deelwerkgroep onder begeleiding van mevrouw Annie Cooreman reeds dergelijke maatregelen uitgewerkt. De brochure is vrij te downloaden via de website www.letop.be.

De doelstellingen kunnen worden bereikt of nagestreefd via een standaardopleiding (met ondersteuning) of via een specifieke opleiding. De specifieke opleiding omvat een beperkt aantal opleidingsonderdelen (vakken) en kan worden gevolgd gedurende een langere tijd.

Voorbeeld specifieke opleiding:

- een leerling volgt enkel muzikale vorming. Facultatief kan deze leerling kiezen om instrumentlessen te volgen.
- leerlingen in de hogere graad beeldende kunsten kunnen facultatief het vak kunstgeschiedenis volgen.

LEEROMGEVING

De werkgroep staat achter het principe van ‘academie als leeromgeving’. Uit de tijdelijke projecten blijkt immers dat het kunnen volgen van een opleiding aan een academie voor deeltijds kunstonderwijs, en liefst zo dicht mogelijk bij huis, een belangrijke emancipatorische meerwaarde heeft. Bijgevolg kan de werkgroep zich niet vinden in het geven van een kunstopleiding binnen voorzieningen voor personen met een beperking.

Dit houdt wel in dat academies rekening zullen moeten houden met de soms beperktere mobiliteit van deze leerlingen. Bijvoorbeeld leerlingen met een visuele beperking en rolstoelgebruikers ervaren soms moeilijkheden bij het gebruik van openbaar vervoer en bij het vinden van de weg in de academie.

Eén uitzondering vormt de samenwerking met de ziekenhuisschool (gesubsidieerd project), waar leerlingen zich om medische redenen niet kunnen verplaatsen.

ORGANISATIE

Voor leerlingen die een specifieke opleiding volgen, vraagt de werkgroep de mogelijkheid om in een kleinere groep of zelfs individueel les te geven. Uit de tijdelijke projecten blijkt dat het werken in kleine groep of individueel aangewezen is om methodieken op maat van elke leerling te zoeken en een veilige omgeving te bieden voor deze leerlingen die vatbaarder zijn voor faalangst en psychische problemen. Dankzij dergelijk onderwijs op maat kunnen leerlingen met een beperking tot een behoorlijke mate van autonoom functioneren binnen de kunsten komen.

PEDAGOGISCH HANDELEN VAN DE LEERKRACHT

Naast een basishouding en specifieke beroepscompetenties van de leraar is de werkgroep zich ervan bewust dat professionalisering van de leraren DKO om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op een juiste manier te begeleiden een absolute noodzaak is.

CONCEPTNOTA

Op 4 maart 2011 keurde de Vlaamse Regering de conceptnota⁵ voor de hervorming van het deeltijds kunstonderwijs goed. We stellen vast dat enkele aanbevelingen van de werkgroep werden opgenomen en andere niet.

WELKE AANBEVELINGEN ZIJN OPGENOMEN?

We zien dat het flexibel aanwenden van een leertraject in ieder geval is opgenomen. Een volledig leertraject zal in de toekomst over vier graden worden gespreid. Elke graad kan een minimum en maximum aantal jaren worden gevolgd, waardoor leerlingen die trager leren toch dezelfde doelstellingen kunnen bereiken.

Dat doelgericht werken het uitgangspunt is binnen de nieuwe structuur voor het DKO wordt bovendien positief ervaren, aangezien het werken met specifieke eindtermen het deeltijds kunstonderwijs onderscheidt van bijvoorbeeld muziektherapie of andere muzikale activiteiten.

KNIPPERLICHT

Op pagina 12 van de conceptnota spreekt de minister over een leerlinggericht DKO. Een veelbelovende titel, ware het niet dat op pagina 14 de minister schrijft dat de uitbouw van dit leerlinggericht DKO gericht is op de meerderheid van de leerlingen. De aanpassingen die nodig zijn voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften worden pas in een volgende fase uitgewerkt.

De minister geeft aan dat de werkgroepen een waardevolle aanzet hebben gegeven. Hij verwijst er echter naar dat de juridische consequenties die het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap met zich meebrengen onvoldoende in kaart zijn gebracht. Daarom wil men maatregelen voor personen met een beperking zo veel mogelijk samen laten lopen met de ontwikkelingen in het kleuter- en leerplichtonderwijs. Nu we weten dat het leezorgkader voor onbepaalde tijd werd uitgesteld, baart dit toch wel zorgen.

In een nieuw decreet wil de minister een algemene bepaling opnemen die maatregelen in een latere fase mogelijk maken.

WERK VAN LANGE ADEM?

Om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften een structurele plaats te geven in ons Deeltijds Kunstonderwijs zal de sector blijkbaar geduld moeten hebben. Ondertussen wordt verder gewerkt met de mogelijkheden die er op dit moment voor handen zijn.

De sector staat in ieder geval open voor het verlenen van de nodige ondersteuning aan personen met een beperking. Getuige hiervan is de reactie die de uitgave van de brochure STICORDI in DKO met zich meebracht. Tal van academies vragen studiedagen aan om meer inzicht te krijgen in STICORDI-maatregelen of maken nu reeds werk van het ontwikkelen van een beleid voor deze leerlingen. Daarnaast zien we meer en meer

individuele vorming verschijnen, specifiek voor het Deeltijds Kunstonderwijs. Van professionalisering wordt nu dus reeds werk gemaakt

OVER DE AUTEUR

Wim Smet is van opleiding fluitist. Naast zijn artistieke bezigheden heeft hij bewust voor (kunst-)onderwijs gekozen. Hij was gedurende vijf jaar pedagogisch medewerker bij OVSG, van waaruit hij als voorzitter van de werkgroep voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften werd aangesteld. Sinds september 2011 is Wim directeur van de academie van Hamme.

NOTEN

- 1 Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming: Decreet betreffende Onderwijs II, 1990
- 2 Verdieping, verbreding, perspectieven voor inhoudelijke vernieuwing van het deeltijds kunstonderwijs
- 3 Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zijn leerlingen die omwille van uiteenlopende factoren extra ondersteuning nodig hebben om een opleiding in het DKO te kunnen doorlopen. Het kan gaan om handicap, socio-economische factoren, cultureel-etnische factoren... In dit artikel wordt gefocust op leerlingen die omwille van een 'handicap' of een stoornis een specifieke onderwijsbehoefte hebben.
- 4 Bamford A., Kwaliteit en consistentie: Kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen, September 2007.
- 5 Smet Pascal, Kunst verandert, conceptnota voor de hervorming van het deeltijds kunstonderwijs, maart 2011.